

39th IATUL Conference Oslo 2018

Libraries for the Future - From Inspiring Spaces to Open Science

Termín a místo konání: Norsko, Oslo, 18. - 21. 6. 2018
Webové stránky konference: <https://iatul2018.hioa.no/>
Sborník: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/> (ke dni zpracování této zprávy ještě nebyl sborník dostupný)

Zpráva ze zahraniční cesty

Mgr. Lenka Němečková, Ph.D., ÚK ČVUT

39. ročník konference IATUL – mezinárodního sdružení univerzitních knihoven – pořádala univerzitní knihovna OsloMet – Oslo Metropolitan University (aktuálně v r. 2018 přejmenovaná z původního názvu Oslo and Akershus University College of Applied Sciences). Konference se zabývala těmito tématy:

- *Strategic collaboration locally and globally*
- *User Centered Library and Service Design*
- *Research Support and Open Science*
- *Information Literacy in a Digital Age*
- *Beyond Now – leading the workforce of the future*

Asociace IATUL se od roku 2014, kdy oznámila rozšíření na knihovny všech typů univerzit (z původního zaměření na knihovny technických univerzit), rozšiřuje i dále. Následkem toho se častěji zapojují i knihovny, které plní též funkci veřejnou nebo knihovny, které zastřešují některé národní agendy (např. národní knihovny, státní knihovny např. z Německa apod.). Vedle funkčního rozšíření došlo i k rozšíření geografického záběru, kdy IATUL intenzivně spolupracuje s univerzitními knihovnami v rozvojových zemích, podporuje jejich růst a nastavení. Jedná se převážně o země Afriky. Toto rozšíření je ukotveno v aktivitách IATUL i v rámci jedné ze čtyř pracovních skupin (SIG – Special Interest Group). Důsledkem toho se i my z ČR dostáváme na druhou stranu a stáváme se těmi, kdo inspiruje a učí, jak knihovní služby nastavit a realizovat. Na druhou stranu ne vždy je to tak jednoznačné, mnohdy jsou univerzitní knihovny v těchto zemích rozvinuty více, než bychom čekali.

Domnívám se, že z prezentovaných příspěvků se ukazuje, že směřování univerzitních knihoven v ČR je v souladu se světovým trendem (zde je opravdu možné posoudit kontext nejen evropský, ale také americký, asijský, australský) a že řešená problematika je všude velmi podobná. Rozdíly jsou, stejně jako i mnohdy v rámci ČR, patrné převážně na základě:

- různého organizačního ukotvení knihovny v rámci univerzity,
- různého propojení knihovny s IT oddělením univerzity, případně existence/neexistence vlastní IT infrastruktury,
- aktivit plynoucích ze způsobů financování resp. hodnocení VaV v jednotlivých zemích, popřípadě na jednotlivých institucích,
- širší společensko-politické situace v dané zemi.

Svoji účast na konferenci jsem se snažila využít zejména k inspiraci pro aktivity ÚK ČVUT, která je specifická skutečností, že nemá vlastní knihovní prostory. Vzhledem k tomu, že řada příspěvků se věnovala právě nastavení knihovního prostoru a služeb uživatelům v kontextu fyzického prostoru, byly tyto příspěvky sice zajímavé, avšak bohužel pro naši praxi nepoužitelné. Zaměřila jsem se na příspěvky, které se týkaly aktivity využitelných i pro „virtuální“ knihovnu.

Dále, vzhledem k již několikaleté pravidelné účasti a spolupráci s IATUL, je účast významná zejména pro neformální komunikaci s komunitou, odbornou diskusi, konzultace a případné získávání zpětné vazby zejména v kuloárech.

Příspěvky, které mě obzvláště zaujaly, lze rozdělit do 3 tematických skupin:

1. Open Science, Open Data / Otevřená věda, otevřená data
2. User-centered services / Nastavení služeb dle potřeb uživatele
3. Výuka

Vybrané příspěvky:

Téma I. Open Science

Curt Rice – rektor OsloMet (Oslo Metropolitan University, Norsko, pořadatelská instituce)

Příspěvek: Beyond Open Access

Pan rektor velmi výstižně popsal problémy, které s OA globálně existují a proč se OA zasekl a nerozvíjí se dále tak, jak by si zejména knihovníci přáli.

1. Není jasně definováno, jaký problém má OA vyřešit. OA je často argumentován spíše bohémskou myšlenkou otevřenosti než reálnou pragmatickou potřebou ušetřit peníze. Také se často podceňuje nebo spíše nelze dost dobře posoudit rychlý rozvoj Číny i v oblasti vědeckého výzkumu a publikování, což může veškerou snahu euroamerického světa o otevřenost zásadně zvrátit.
2. Norský systém hodnocení vědy je velmi podobný kafemlejnku, hodnotí se dle IF časopisu. Je zde patrný stejný problém jako v ČR – mezi lépe hodnocenými časopisy nejsou téměř žádné OA časopisy. Čili OA a dostupnost článku není pro autory při publikování prioritou.
3. Otázkou pro publikování je zejména kontrola kvality – pan rektor se domnívá, že otevřenost na straně otevřeného recenzního řízení a otevřených dat přinese vyšší citovanost. Problém je najít způsob, jak autory za poskytování přístupu k vědeckým datům ocenit.

Příspěvek: Project DEAL – Germany's approach to licence agreements with major STM publishers on a publish & read basis

Hildegard Schaeffler – Bavorská státní knihovna Mnichov (Německo)

[Projekt DEAL](#) je podporován konferencí rektorů Německa, realizován a centrálně vyjednáván Státní Bavorskou knihovnou. Ve hře byla varianta EDD, pokud by vyjednávání zkrachovala. Autoři prezentovali zajímavé číslo – během 3 měsíců v roce 2016, kdy univerzity neměly přístup k Elsevieru – přišlo z Technické univerzity v Mnichově pouze ca 3-5 požadavků na EDD. Lidé si přístup k literatuře najdou jiným způsobem.

Problematika výzkumných dat – z rozhovoru s **Elishou Chiware** (Cape Peninsula University of Technology, JAR) vyplynuly zajímavé závěry: Problém s ukládáním a případným zpřístupňováním výzkumných dat existuje celosvětově. Autoři se často obávají svá výzkumná data zveřejňovat, což se projevuje na ochotě s výzkumná data jakkoli systematicky uchovávat. Z uvedeného rozhovoru

vyplývalo, že se často jedná o problém terminologie a způsobu komunikace ze strany knihovníků. Není vhodné používat výrazy jako „sdílet data“ nebo „zveřejňovat data“. Vhodnější je mluvit o metadatech výzkumných dat (nikoli o datech samotných) bez ohledu na to, kde jsou data uchována. Ta mohou být uchována kdekoli, přičemž univerzity by o jejich existenci měly vědět a měly je mít propojené do svých systémů.

Příspěvek: Open And Closed Articles. The status of openness in Norway

Susanne Mikki – University of Bergen (Norsko)

Autoři prezentovali velkou analýzu otevřenosti norských článků na základě vyhledávání v: [1findr](#), [oaDOI](#) a Google Scholar. Analýza byla provedena nad 87 500 články za 5 let (2011-2016).

Výsledek: 31% všech článků je dostupných v režimu OA:

- cca 20% je publikovaných OA v hybridních časopisech.
- cca 5% je v DOAJ
- cca 5% mimo výše uvedené je OA dostupné v repozitářích

V repozitářích se ukládají převážně články z časopisů s vyšším IF, které mají také vyšší citovanost. Jak bylo řečeno i v úvodní prezentaci pana rektora, OA časopisy nemají u autorů dostatečnou reputaci.

Téma II. User-centered services

Příspěvek: User Knowledge Management – How University Libraries Analyze User Needs and develop Services

Hakan Carlsson – Gottenburg University (Švédsko)

Pro analýzu uživatelských potřeb v univerzitní knihovně autoři příspěvku úspěšně využili metody Procesního mapování a UX – User Experience Design, tj. metody používané i v designu komerčním a v designu uživatelských rozhraní počítačových aplikací, informačních systémů, či webových stránek. To samé úspěšně testovala ve své knihovně Idun Knutsdatter Osterdal (Norwegian University of Science and Technology) a výsledky prezentovala v příspěvku **Knowing me, knowing you - making user perspective as integrated part of library design thinking**.

Příspěvek: Engineering Graduates at Work: Reality check for information literacy

Caroline Leiss – Technická univerzita Mnichov (Německo)

Autorka realizovala výzkum informačních potřeb a hledání a vyhledávání informací absolventů TUM, kteří pracují v průmyslovém sektoru. Realizovala celkem 17 strukturovaných rozhovorů. Výsledky velmi úzce korespondovaly s podobným výzkumem, který jsem realizovala v rámci své dizertační práce v ČR. Stejně jako v ČR se nejvíce využívá: specializované know-how, vlastní znalosti, zkušenosti, produktové informace, interní předpisy a dokumentace, právní informace, normy, patenty, odborná literatura. Pokud instituce realizuje vlastní výzkum, pak se využívají i odborné databáze typu IEEE, Elsevier apod. Toto je jediný rozdíl oproti ČR, kde se vlastní výzkum v průmyslovém sektoru realizuje jen velmi sporadicky a tyto zdroje se zde téměř nevyužívají.

Ve dnech 3. - 5. prosince 2018 proběhne na TUM, seminář IATUL, který se bude této problematice podrobně věnovat. Přednášet budou převážně zástupci průmyslu.

Téma III. Výuka

Příspěvek Inspiring innovation with patent information literacy in the engineering technology curriculum

David Zwicky – Purdue university (USA)

Knihovníci na této univerzitě mají akademický statut „assistant professor“, tedy jsou profesionálními učícími knihovníky. Učí studenty praktické práce s databázemi patentů a norem, realizují patentové rešerše, konzultace pro studenty a jejich projekty. Studenti jsou již v běžné výuce vedeni, aby pro své seminární a jiné práce využívali patenty a normy, proto tyto služby knihovny vyhledávají a využívají, výuka, kterou v této oblasti knihovníci realizují je velmi kladně přijímána a hodnocena.

Závěr

Účast na konferenci IATUL 2018 byla inspirativní pro můj další odborný rozvoj i rozvoj Ústřední knihovny ČVUT. Vedle samotné aktivní účasti byla realizována jednání se zástupci členských institucí a pracovních skupin v rámci IATUL a proběhly diskuse nad budoucími společnými aktivitami. Účast byla velmi dobrá pro získání globálnějšího kontextu vlastních aktivit, zejména zpětné vazby na dosavadní směřování a náměty pro vytváření budoucí strategie. S příspěvky, které mi osobně připadaly nejzajímavější a nejinspirativnější, seznamuje tato zpráva. Tímto bych také ráda poděkovala AKVŠ za finanční podporu cesty. Domnívám se, že získané poznatky budou pro české akademické knihovnictví velmi zajímavé.